

FARKINDALIK

DURAĞI

İdil Rehberlik Ve Araştırma Merkezi

DURAKTA BİZİ NELER BEKLİYOR?

Yaz Tatilinde Veli ve Öğrencilere Öneriler

3

Travma

6

Özel Eğitimde Fırsat Öğretimi

13

Özel Eğitimde Oyun Temelli Öğrenme

19

YAZ TATİLİNDE VELİ VE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER

Yazan: Sercan YAR, Psikolojik Danışman

ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER

☂️ 1. Dinlenme ve Zihinsel Rahatlama

Bol bol uyuyun: Uyku düzeninizi koruyarak dinlenin. Doğada zaman geçirin: Deniz, dağ, orman yürüyüşleri; hem fiziksel hem zihinsel rahatlama sağlar. Ailece vakit geçirin: Masa oyunları, film geceleri, birlikte yemek yapmak bağları güçlendirir.

🧠 2. Kişisel Gelişim

Yeni bir beceri kazanın:

- Yabancı dil
- Satranç
- Kodlama (Scratch, Python)
- Müzik aleti çalmak
- Resim veya fotoğrafçılık
- Günlük tutun veya blog yazın:
- Yazma becerin gelişir, tatilin anı olur.

Zaman yönetimi pratiği yap: “Tatilde bile planlı olmak seni sıkmaz, daha verimli hale getirir.”

📁 ÖĞRENCİLER : KARNEYE NASIL BAKMALI?

✅ Kendini Objektif Değerlendir:

- Hangi derslerde başarılıyım?
- Zorlandığım alanlar neler?
- Bu sorulara dürüst cevaplar vererek güçlü ve gelişime açık yönlerini belirle.

📌 Notların Arkasındaki Nedene Bak:

- Düşük not sadece “başarısızlık” değil, bir uyarı işareti olabilir.
- Sebep tembellik mi, zaman yönetimi mi, anlamama mı? Tespit et, çözüm üret.
- 🧠 Not = Kişilik Değildir:
- Birkaç kötü not seni değersiz yapmaz. Notlar değişebilir; potansiyelin sabit değil, geliştirilebilir.

YAZ TATİLİNDE VELİ VE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER

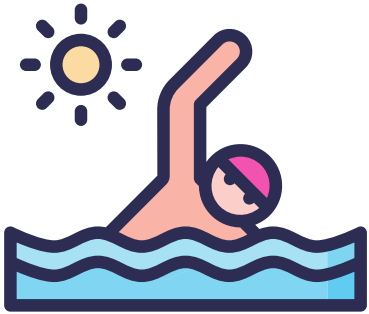
ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER

3. Okuma ve Öğrenme

- Kendi ilgi alanınıza uygun kitaplar okuyun. (Macera, bilim, tarih, roman, çizgi roman vs.)
- Dijital platformlardan yeni bilgiler öğrenin:
- Belgesel izleyin
- Eğitici uygulamalar kullanın (TRT EBA, MEBİ, Tübitak Kitaplığı vs.)

4. Fiziksel Aktivite

- Her gün hareket et: Yüzme, Bisiklet, Spor salonu, Sabah yürüyüşleri
- Yeni bir sporu dene: Okçuluk, kano, tenis, voleybol gibi yaz sporlarına göz atabilirsin.

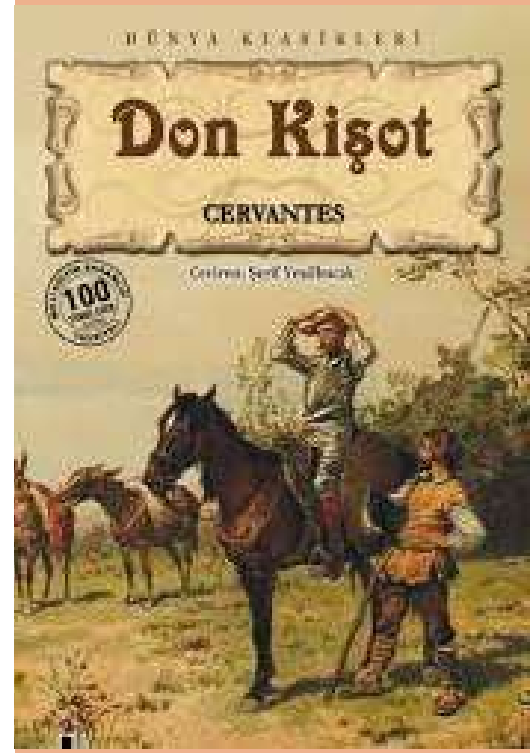
5 Sosyal ve Gönüllü Faaliyetler

- Arkadaş gruplarıyla etkinlik yap: Piknik, tiyatro günü, kitap okuma grubu, sinema...
- Gönüllü çalışmalar: Belediyeler veya sivil toplum kuruluşlarının yaz etkinliklerine katılabilirsin.

YAZ TATİLİ İÇİN KİTAP ÖNERİLERİ

- Küçük Prens
- Suç ve Ceza
- Sefiller
- Don Kişot
- Anna Karenina
- Çalığışu
- İnce Memed
- Vadideki Zambak
- Şeker Portakalı
- Uçurtma Avcısı

YAZ TATİLİNDE VELİ VE ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER

VELİLERE ÖNERİLER

📖 Çocuğunuzun dinlenmesine izin verin, onu hemen dersle boğmayın.

📚 Günde en az 20-30 dakika kitap okuma alışkanlığı kazandırın.

📅 17 Gevşek ama düzenli bir günlük rutin oluşturun (uyku, yemek, ekran süresi).

🧠 Eksik dersleri baskı kurmadan birlikte tekrar edin.

✏️ Sanatsal ve yaratıcı etkinliklere yönlendirin (resim, müzik, yazı, vs).

⚽ Fiziksel aktiviteyi ihmal etmeyin; yüzme, yürüyüş, bisiklet gibi etkinlikler planlayın.

🚌 Ailece vakit geçirin; kısa geziler, doğa yürüyüşleri, oyunlar yapın.

👉 Arkadaşlarıyla zaman geçirmesini teşvik edin, sosyal becerilerini geliştirmesine fırsat tanıyın.

🌐 Yeni beceriler kazandıracak etkinlik ve atölyelere yönlendirin (dil kursu, satranç, robotik vs).

💬 Çocuğunuzla bol bol sohbet edin; kendini ifade etmesi için alan açın.

🧩 Ekran süresini sınırlayın ama yasaklamadan, kontrollü kullanım sağlayın.

🎯 Tatil hedefleri belirleyin (okunacak kitaplar, öğrenilecek şeyler, yapılacak aktiviteler).

❤️ Onu sadece notlarıyla değil, bir birey olarak destekleyin ve değerli hissettirin.

KAYNAKÇA

- <https://www.psikolium.com/makale/ogrenciler-yaz-tatilini-nasil-degerlendirmeli>
- <https://www.rehberlikservisim.com/2021/06/anne-babalara-yaz-tatili-tavsiyeleri/>

VELİLER KARNEYE NASIL BAKMALI?

❤️ Eleştiri Değil, Destek Verin:

- "Neden düşük aldın?" yerine
- "Bu derste zorlanmışsın, beraber nasıl destek olabiliriz?" demek daha yapıcıdır.

🎯 Sadece Notlara Odaklanmayın:

- Davranış notları, çaba, katılım ve gelişim de önemlidir.
- Çocuğunuzun ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini de fark edin.

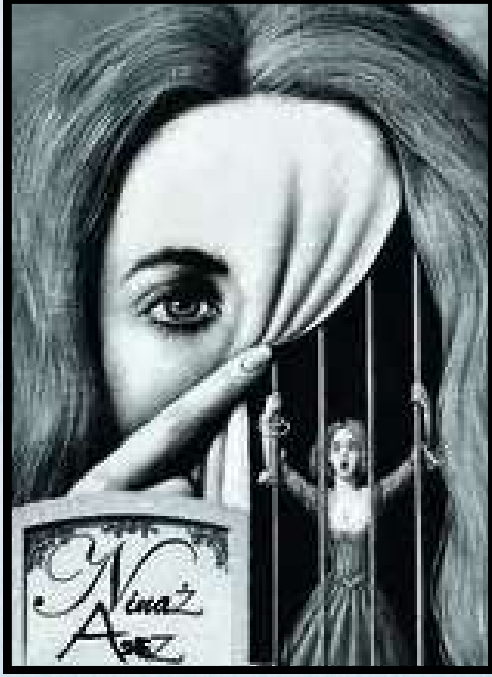
👧♀ Kıyas Yapmayın:

- "Kuzenin Ayşe hep beş alıyor" gibi cümleler motivasyonu kırar.

TRAVMA

Yazan: Mustafa DUMAN, Psikolojik Danışman

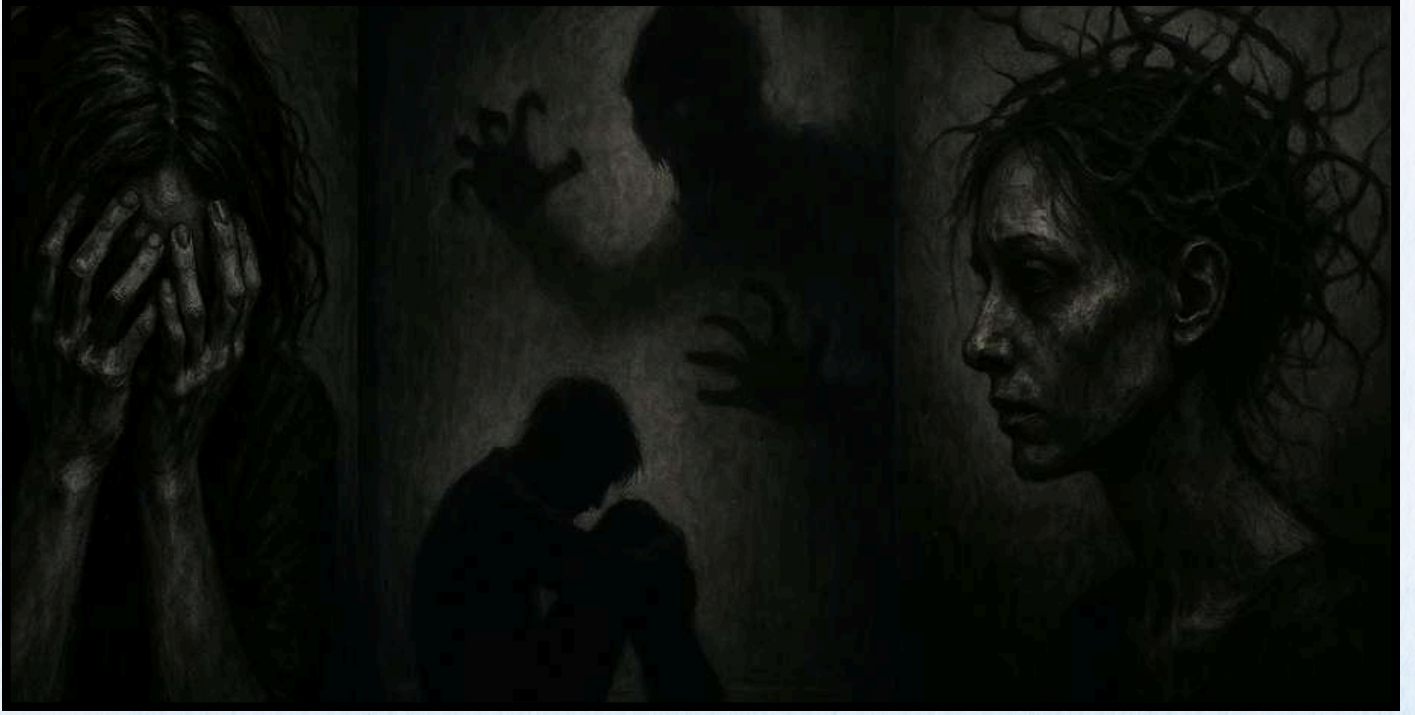

Travma, bireyin yaşamını, fiziksel bütünlüğünü veya psikolojik güvenliğini tehdit eden olağanüstü ve sarsıcı olaylara maruz kalması sonucu ortaya çıkan duygusal ve psikolojik etkiler bütünüdür. Travmatik olaylar; doğal afetler, kazalar, savaş, fiziksel ya da cinsel saldırılar, işkence, ani kayıplar gibi kişinin baş etme kapasitesini aşan yoğun stres yaratan durumlardır.

TRAVMA NEDİR?

Sevilen birinin beklenmeyen kaybı, bir hastalığın teşhis edilmesi, değerli bir ilişkinin son bulması gibi zorlayıcı deneyimler, insan olmanın getirdiği olağan yaşantılardır. İnsanlık tarihine baktığımızda da yoksulluk, savaş gibi pek çok stresli yaşantı ile karşılaşmamız mümkündür. Beynin ve vücudun bu derin stres durumlarına tepki verme biçimi travmatik yaşantı olarak tanımlanabilir (Akhtar, 2017: 100-144). Travmatik yaşantıya sebep olan travmatik olay, öznel bir deneyimdir; aynı olayı yaşayan iki kişiden biri olayı travmatik bir yaşantı olarak deneyimlerken diğeri için bu yaşantı travmatik olmayabilir (Gershuny ve Thayer, 1999: 634). Travmatik veya kişi için stres veren bir deneyime maruz kalmanın ardından yaşanan psikolojik sıkıntı oldukça değişkendir (APA, 2022: 306).

Travmatik olaylar ve bu olayların bireyler üzerindeki etkileri, sadece travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) değil, aynı zamanda diğer zihinsel bozuklukların gelişiminde de önemli bir rol oynayabilir. Bu tür olaylar, bireyin psikolojik dengesini sarsarak depresyon, anksiyete veya madde kullanımı gibi başka zihinsel sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. TSSB tanısı almış bireylerin, başka zihinsel bozuklukların belirtilerini de gösterme olasılıkları oldukça yüksektir. Bu durum, travmatik yaşantıların geniş bir yelpazede psikolojik etkiler yaratabileceğini ve bu etkilerin bireylerin genel zihinsel sağlığı üzerinde derin izler bırakabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, travma sonrası psikolojik destek ve tedavi süreçlerinin önemi, bu tür bozuklukların önlenmesi ve yönetilmesi açısından büyük bir önem taşır.

Birey travmanın ardından; uyku bozuklukları, anksiyete ve kaygı duyumları, konsantrasyon güçlükleri, suçluluk hisleri, inkar, duygusal çalkantılar, ya hep ya hiç tarzında bilişsel düşünce yanlılıkları, aşırı kaçınma ve disosiyasyon tepkilerinden muzdarip olabilir (Akcanbaş, 2010: 25- 26; Bryant, 2021: 308). Travmanın ardından gelişen stres tepkileri bireyin yalnızca özel yaşamını değil, iş yaşamını, toplumsal ve aile hayatını da etkileyebilir (Solmuş, 2021: xviii-xx). Daha ciddi boyuttan ele aldığımızda ise; TSSB, bireyin hayattan vazgeçme düşüncelerine ve intihar girişimlerinde bulunmasına yol açabilir (APA, 2022: 312).

TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU (TSSB)

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), bireyin yaşamında ciddi bir travmatik olay yaşadıktan sonra ortaya çıkan, işlevselliği bozan, tekrar yaşantılar, kaçınma davranışları, aşırı uyarılmışlık ve olumsuz bilişsel-duygusal değışikliklerle karakterize bir ruhsal bozukluktur.

Bu bozukluk, her travma yaşayan bireyde gelişmez, ancak belirli risk faktörlerine sahip kişilerde (daha önceki psikiyatrik hastalıklar, sosyal destek eksikliği, erken çocukluk travmaları) ortaya çıkma olasılığı yüksektir fakat travma yaşayan her bireyde travmaya karşı aynı travmatik yanıtları vermez. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, işsizlik, felaket sonrası gelen maddi yardımlar, felakette kaybedilen ilişkiler, mülklerin kaybı, algılanan yaşam tehdidi, psikiyatrik geçmiş, sosyal destek ve önceden bir travmatik deneyime maruz kalmak gibi birçok faktör felaketlerden sonra travma sonrası stres düzeyi ile ilişkilidir (Brewin ve ark., 2000).

Travmatik bir olaya maruz kalmak TSSB için ön koşuldur. Bu travmatik olaya maruz kalma biçimi kişinin başına gelmesi ile doğrudan olabileceği gibi bir başkasının başına gelirken tanıklık etme, yakın olunan birinin, bir aile bireyinin başına geldiğini öğrenme veya travmatik olayın rahatsız edici ayrıntılarına mesleki olarak sürekli maruz kalma gibi dolaylı yoldan olabilir. Bu maruziyetleri yaşayıp (Kriter A) en az bir yeniden deneyimleme semptomu (Kriter B), en az bir kaçınma semptomu (Kriter C), en az iki olumsuz duygudurum ve biliş değışikliği semptomu (Kriter D) ve en az iki uyarılma ve tepkisellik semptomu (Kriter E) yaşayan bireyler en az bir ay boyunca devam eden işlevsellikte bozulmayla DSM-5 TSSB tanısını karşılamaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliđi, 2013). Ayrıca kişinin kendi bedenine ve duyularına yabancılaştığı, kendisine dışarıdan bakıyormuş gibi hissettiği kendine yabancılaşma (depersonalizasyon) veya kişinin çevresinin gerçek dışı, uzak ve düşsel olduğunu hissettiği gerçek dışılık (derealizasyon) semptomları var ise; çözölme (dissosiyatif) belirtileri gösteren alt tipten bahsedilebilir. Bu alt tip dışında birey bu belirtileri olaydan 6 ay geçtikten sonra göstermeye başladıysa gecikmeli dışavurum gösteren alt tipe girmektedir.

TSSB - DSM 5 TANI KRİTERLERİ

DSM-5 tanı sistemine göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu tanısı aşağıdaki kriterlere göre konur:

◆ **A Kriteri – Travmaya Maruz Kalma**

Bireyin aşağıdaki yollardan biriyle gerçek ya da tehdit edici bir ölüm, ciddi yaralanma ya da cinsel şiddete maruz kalması:

Olayı doğrudan yaşamak

Başkalarının başına gelen travmatik olaylara tanık olmak

Aile üyesi ya da yakın bir arkadaşın başına gelen travmatik olayı öğrenmek

Travmatik olayların tekrar tekrar maruziyetine uğramak (örneğin, ilk müdahale ekipleri, polis, travma çalışanları vs.)

◆ **B Kriteri – Travmatik olayın tekrar yaşanması (en az 1 belirti)**

Olayın istem dışı, sıkıntı verici şekilde tekrar yaşanması:

Travmaya ilişkin anıların istemsiz ve sık sık geri gelmesi (flashback)

Travmatik rüyalar/kâbuslar

Olayın sanki yeniden yaşanıyor gibi hissedilmesi (disosiyatif reaksiyonlar)

Travmayı hatırlatan içsel ya da dışsal tetikleyicilere karşı yoğun psikolojik sıkıntı veya fizyolojik tepkiler

◆ **C Kriteri – Kaçınma (en az 1 belirti)**

Travmatik olayla ilişkili uyaranlardan ısrarlı kaçınma:

Olayla ilgili rahatsızlık verici anılar, düşünceler ya da duygulardan kaçınma

Olayı hatırlatan yerler, insanlar, aktiviteler, nesneler veya durumlar gibi dışsal hatırlatıcılardan kaçınma

◆ **D Kriteri – Bilişsel ve duygusal değişiklikler (en az 2 belirti)**

Olayla ilgili önemli yönleri hatırlayamama (disosiyatif amnezi)

Kendine, başkalarına ya da dünyaya ilişkin olumsuz inançlar ve beklentiler (“Ben kötüyüm”, “Kimseye güvenilmez” gibi)

Sürekli olarak kendini ya da başkalarını suçlama

Sürekli olumsuz duygudurum (korku, öfke, suçluluk, utanç, vb.)

İlgi kaybı, duygusal kopukluk, yabancılaşma

Pozitif duyguları yaşamada azalma

◆ **E Kriteri – Artmış uyarılmışlık ve tepkisellik (en az 2 belirti)**

Kolay irkilme, aşırı tetikte olma hali

Uyku bozukluğu

Öfke patlamaları veya sinirlilik

Dikkat sorunları

Tehlikeye aşırı tepkiler verme (hipervijilans)

◆ **F Kriteri – Süre**

Belirtiler 1 aydan uzun süredir devam ediyor olmalıdır.

◆ **G Kriteri – İşlevsellik**

Belirtiler, bireyin sosyal, mesleki ya da diğer önemli alanlardaki işlevselliğini bozuyor olmalıdır.

◆ **H Kriteri – Başka bir durumla açıklanamama**

Belirtiler, bir ilaç, madde kullanımı ya da başka bir tıbbi/psikiyatrik durum ile daha iyi açıklanamaz.

DOĞAL AFETLER VE PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi (UN-IDSIR) afeti, bir topluluğun veya toplumun işleyişini önemli ölçüde bozukluğa uğratan, etkilenen topluluğun veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma kabiliyetini aşan yaygın insani, maddi, ekonomik veya çevresel kayıplara neden olan ciddi bir durum olarak tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise afeti, dışarıdan yardım gerektirecek büyüklükte ani ve beklenmedik bir ekolojik olay olarak tanımlamaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD, 2018) doğa kaynaklı afetleri; deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel bir isim olarak tanımlamıştır.

Doğal afetlere maruziyet ve psikolojik sağlık büyük ölçüde birbiriyle ilişkilidir. Doğal afetlerin çoğunlukla öngörülemeyen olması, afetten etkilenen bireyleri şok durumunda bırakır. Ayrıca kişilerin mal varlıklarının zarar görmesi bireylerde güvensizlik duygusuna yol açabilir. Yakınların kaybı kişileri sevgi, bağlılık ve ait olma duygusundan yoksun bırakabilir. Bireylerin yaşadıkları yerden tahliye edilmesi, yakın birinin ölümü, sosyo-ekonomik kayıplar, çevresel kayıplar, afetlere karşı zihinsel hazırlık eksikliği, aile bağlarının bozulması, sosyal destek eksikliği ve yetersiz stresle başa çıkma becerileri afetten etkilenen bireyleri psikolojik açıdan olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında gösterilmiştir (Peek, 2008). Yapılan birçok çalışma, doğal afetlerin psikolojik sıkıntı, kaygı, depresyon, somatizasyon, TSSB gibi bozukluklarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Davis ve ark., 2010; Mason ve ark., 2009; McFarlane ve ark., 1997; Paranjothy ve ark., 2011; Phifer, 1990; Van Griensven ve ark., 2006). Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), travmatik olaylar ve doğal afetler sonrasında en sık rapor edilen psikiyatrik rahatsızlıklardan biridir (Canino ve ark., 1990; McMillen ve ark., 2000; Norris ve ark., 2002).

TRAVMA SONRASI BÜYÜME

Calhoun, Cann, Tedeschi ve McMillan (2000) travma sonrası büyüme kavramını; “büyük bir yaşam krizi ile mücadeleden kaynaklanan önemli olumlu değişim deneyimi” olarak tanımlanmaktadır (s.521), Travma sonrası büyüme (TSB), insanlarda aşırı stresli koşullar altında direnme ve zarar görmeme yeteneğinin ötesine geçen bir değişimi ifade etmektedir. Travma sonrası büyüme, öz dayanıklılık (resilience), uyum (sense of coherence), iyimserlik (optimism) ve dayanıklılık (hardiness) gibi benzer kavramların aksine, bir dönüşüm kalitesine veya işlevsellikte niteliksel bir değişime sahiptir (Tedeschi ve Calhoun, 2004:4)

Travma sonrası büyüme tek bir boyutta büyüme anlamına gelmemektedir. Büyüme; başkalarına, yeni olasılıklara, kişisel güce, ruhsal büyümeye ve yaşam için takdire bağlı olan beş alandan birinde veya birkaçında fark edilebilmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 1996:459). Birkaç araştırmacı grubu (örn. Park, 2009; Tedeschi ve Calhoun, 1996, 2004), TSB'nin temel teorik modelini, önemli bir kayıp, fiziksel bozulma veya ölümün eşlik ettiği veya takip ettiği travmatik bir olaya maruz kalmayla başlatmaktadır. Bu yaklaşıma göre, TSB'nin gelişmesi için gerekli olan tetikleyici, travma ile ilgili algılanan tehdittir. Bu tehdit karşısında bireyler sıklıkla kişisel inanç sistemlerini ve travmanın anlamını, yaşam ve dünya hakkındaki yeni veya yeniden yapılandırılmış kişisel görüş ve varsayımlarına uydurmak için değiştirirler (Schmidt vd., 2017:1). Travmatik olaylar, bireyin dünyayı anlayabilmesinde büyük bir karışıklık yaratır ve bireyin travma öncesi dünya görüşü kayıp ve trajedinin ortaya çıkmasıyla geçersiz hale gelebilir. Bilişsel süreçler, kişinin dünya görüşünü yeniden inşa etme ve travmaya uyum sağlama çabasının önemli bir bileşeni olup; aynı zamanda travma sonrası büyümenin gelişiminde de önemli bir unsur olarak önerilmiştir (Calhoun vd., 2000:521-2).

KAYNAKÇA

- Duman, N. (2019). Travma sonrası büyüme ve gelişim. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 4(7), 178-184.
- Özer, M. (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremini yaşayan bireylerde travma sonrası stres bozukluğu, travma sonrası büyüme ve varoluşsal kaygılar arasındaki ilişkide ruminasyonun rolü (Yüksek lisans tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Programı). Antalya
- Yılmaz, Ş. (2024). Deprem sonrası annenin duygu düzenleme güçlüğü ve travma sonrası stres düzeyi ile ergenin duygu düzenleme güçlüğü ve travma sonrası stres düzeyi arasında anne kapsayıcılığının aracılık rolünün incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Programı). Ankara
- Doğru, G. (2019). Travma yaşantısı olan bireylerde travma sonrası bilişlerin, travmaya bağlı suçluluğun ve kontrol odağının obsesif-kompulsif bozukluk belirtileri üzerindeki yordayıcı etkisi (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı). Ankara
- Günay, B. (2024). Yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmaları ile travma sonrası büyüme arasındaki ilişkide şefkat korkusunun ve psikolojik esnekliğin rolü (Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı). Ankara
- önmez, Ş. (2024). Travmatik olaylar sonrasında ortaya çıkan travma sonrası stres ve gelişim tepkilerini açıklayan bir model önerisi: Çocukluk çağı travmaları, travma sonrası bilişler, psikolojik esneklik ve yaşantısal kaçınmanın rolü (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Programı). İzmir

ÖZEL EĞİTİMDE FIRSAT ÖĞRETİMİ

Özel Eğitim Öğretmeni Özhan BOZKURT,
Özel Eğitim Öğretmeni Miray PALIT

Fırsat öğretimi uygulamalı davranış analizi yaklaşımına dayalı, doğal öğretim yöntemlerinden biridir.

Fırsat öğretimini öğretmen merkezli diğer yöntemlerden ayıran en önemli özellik doğal bir ortamda ve çocuk merkezli gerçekleşiyor olmasıdır.

İsminden anlaşılacağı gibi, doğal olarak ortaya çıkan durumların bir öğrenme fırsatı olarak değerlendirildiği bir yaklaşımı izler. Fırsat öğretimi otizmli çocuklara sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinin öğretiminde kullanılan yöntemlerden biri olarak göze çarpmaktadır.

FIRSAT ÖĞRETİMİ NASIL ORTAYA ÇIKMIŞTIR ?

Fırsat öğretimi Hart ve Risley (1975) tarafından; Okul öncesi dönemdeki bir grup dezavantajlı çocuk üzerinde denenmiştir.

İletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmada oyun esnasında oyun malzemelerini talep etme becerisi üzerine çalışılmıştır.

Yapılan araştırmada dezavantajlı grupta yer alan bu çocukların nesneleri talep etme becerilerinin kendiliğinden doğal bir şekilde gerçekleşen öğretimin sonucunda geliştiği ve fırsat öğretiminin etkili olduğu belirlenmiştir.

Fırsat Öğretimini Etkili Kılan Özellikler :

- Kanıt temelli uygulamalardan biri olması,
- Doğal öğretim yöntemlerinden olması,
- Çevresel olaylar bağlamında gelişmesi
- Çocukların genelleme becerilerine katkı sağlaması,
- Çocuk merkezli bir yaklaşım izlemesi,
- Otizmlili çocukların hoşuna giden fırsatlar yaratıldığından çocuklar üzerinde olumlu etkiler yaratması.
- Çocukların ilgi alanlarından yararlanıldığı için çocukların öğrenme motivasyonunu artırması.

Fırsat öğretimi öncesinde hazırlık yapmak önemlidir. Öncelikli olarak hedef bir uyarı ve bu hedefi ortaya çıkaracak önkoşul beceriler belirlemek gerekmektedir. Fırsat öğretiminde belirlenen hedeflerin otizmlili çocukların sahip olduğu sosyal etkileşim ve iletişim becerilerine uygun olması gerekmektedir. Örneğin henüz uzun cümle yapıları kullanamayan otizmlili bir çocuk için bu tip hedefler başarısızlıkla sonuçlanabilir ve çocuğun motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilir.

FIRSAT ÖĞRETİMİ İLE HANGİ BECERİLER ÖĞRETİLEBİLİR ?

Fırsat öğretimi ile otizmli çocuklara sosyal beceriler öğretilir. Sosyal beceriler sözel olan davranışları içerebildiği gibi sözel olmayan davranışları da içerebilir. Yapılan bir çalışmada fırsat öğretimi yoluyla kazandırılacak bazı davranışlara ilişkin örnekler aşağıda paylaşılmıştır.

Sözel Olmayan Davranışlar

- * Göz kontağı kurma
- Bay-bay yapma
- * Ortak dikkat
- * İsmine tepki verme

Sözel Davranışlar

- * Soru sorma
- * Selam verme
- * Karşılıklı konuşma
- * Talep etme
- * Etkileşimde bulunma

Kişisel Beceriler

- * Sıra alma
- * Paylaşma
- * Oyun becerileri
- * Teşekkür etme
- * Anne, baba, kardeş etkileşimi

Karmaşık Sosyal Beceriler

- * Yemek yapma
- * Alışveriş yapma becerileri
- * Toplumsal yaşam becerileri
- * Öz bakım becerileri

FIRSAT ÖĞRETİMİ İÇİN GEREKLİ ÖN KOŞUL BECERİLER

- Göz kontağı kurabilmek,
- Nesnelere uzanabilmek,
- Nesneleri işaret parmağını kullanarak işaret edebilmek,
- Nesnelere uzandıktan sonra belli başlı sesleri çıkarabilmek,
- Yetişkinlerin ellerinden tutmak suretiyle istenen nesneye götürmek,
- Sözcükleri taklit etme becerisine sahip olmak,
- Üç-dört sözcüklü cümleleri tekrar edebilmek,
- Tek kelime ile istek bildirmek
- İki-üç sözcüklü cümlelerle istek bildirmek

Fırsat Öğretiminde Neden Planlama Yapmalıyız?

Fırsat öğretimine başlamadan önce gelişimsel yetersizlik gösteren çocuklara iletişim becerilerini kazandırmayı hedefliyorsak planlama yapmak ve kendiliğinden gelişen fırsatları değerlendirmek önemlidir. Bu nedenle ilk olarak otizmli bir çocuğa hangi ifade edici dil becerisini kazandırmayı hedeflediğimizi belirlemek işimizi kolaylaştıracaktır.

Fırsat Öğretimi Sürecini Etkileyen Değişkenler :

Fırsat öğretimi için koşullar doğal ya da planlı olarak gerçekleşebilir. Bu duruma hazırlıklı olmak gerekir.

Otizmli çocuklar bir nesne ile etkileşim başlatabilir ve bu durum yetişkin tarafından bir öğrenme fırsatı olarak değerlendirilebilir.

Çocuklara özellikle talep etme, rica etme, nesne adı söyleme, nesnelerin özelliklerini ifade etme ya da nesnelerin mekândaki konumunu ifade etme gibi sözel iletişim becerileri kazandırılabilir.

Çocukların nesnelerle etkileşim başlatmasını sağlamak amacıyla ortam düzenlemeleri yapılabilir. Örneğin çocuğun görebileceği ancak erişemeyeceği yükseklikte yerlere oyuncaklar, yiyecek paketleri konabilir. Bu durumda çocuk nesneye erişmek isteyecek ancak tek başına yapamadığı için yetişkin bu durumu değerlendirerek fırsat öğretimi yapabilecektir.

FIRSAT ÖĞRETİMİNİN BASAMAKLARI

Gözlemle :

Fırsat öğretimi için çocuğun ilgi duyduğu nesneye yönelmesi için bekleyin ve onu gözlemleyin. Oyuncaklar veya etkinliklere yönelmek gibi. Çocuğu gözlemlemek hedef davranışın ortaya çıkmasını sağlayacak ön koşul davranışları belirlemenizde size yardımcı olacaktır.

Sor :

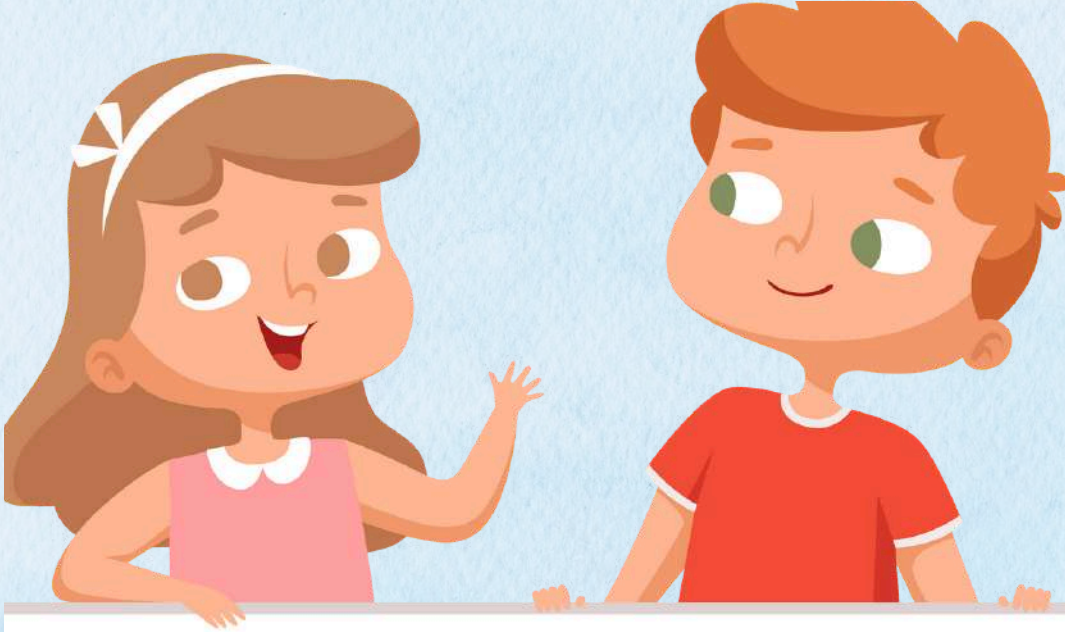
Çocuğun ilgi gösterdiği nesne için “ Ne istiyorsun ? “ ya da “ Ne yapmak istiyorsun ? “ gibi genel sorular sorun ya da çocuktan ne beklediğinizi dil düzeyine uygun bir şekilde ifade edin. Örneğin “ Sanırım araba istiyorsun. “ , “ Bebeği istiyorsun. “ vb. Ardından çocuğa model olun : “ Söyle: Araba.” gibi.

Bekle :

Çocuğun tepki vermesi için bekleyin. Bekleme süreniz 3-5 saniye aralığında olabilir. Çocuğun sizi anlamadığını düşünüyorsanız süreyi maksimum 10 saniye ye kadar artırabilirsiniz.

Pekiştir ya da İpucu Sun :

Çocuk kendisinden beklenen davranışı sergilediğinde elde etmek istediği nesneyi onu sözel bir şekilde onaylayarak ona verin. Eğer söylemek konusunda zorlanıyorsa ipucu kullanın. Örneğin “ Araba “ ya da iki kelimeli tam cümleler kurarak konuşabiliyorsa “ Araba istiyorum. “ (diyebilirsin) gibi.

Fırsat Öğretimi Sırasında Dikkat Edilmesi Gerekenler ;

- Çocukların ifade edici dil düzeyine uygun ipuçları veriniz. Örneğin sadece "araba" diyebilecek düzeyde olan bir çocuğa "Kırmızı arabayla oynamak istiyorum." şeklinde verilen bir ipucu, başarısızlıkla sonuçlanacaktır.
- Fırsat öğretiminde başarısız öğretimin oluşmamasına dikkat ediniz.
- İfade edici dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra diğer iletişim girişimlerini ödüllendirmeye de dikkat ediniz. Örneğin size bakması, yönelmesi ,
- Ortam düzenlemesi yapmayı unutmayınız.

FIRSAT ÖĞRETİMİ UYGULAMALARI

Yandaki şekilde görüldüğü gibi; bir dolabın yüksek raflarına çocuğun ilgi duyduğu oyuncaklar, görünür ancak çocuğun ulaşamayacağı şekilde yerleştirilebilir. Bu nesnelere uzanmak isteyen ancak alamayan bir çocuğa hemen orada “Ne istiyorsun?” diye sorulabilir. Çocuk cevap vermezse çocuğun ifade edici dil becerileri düzeyine uygun sözel ipuçları verilebilir. Örneğin: “Söyle: Kitap.” gibi. Daha uzun cümleler kurabilen bir çocuk için ise “Söyle: Kitap istiyorum.” vb. Çocuk kendisine verilen yönergeyi yerine getirdiğinde elde etmeye çalıştığı nesneye erişimine izin verilir.

Çocukların oynamaktan ve vakit geçirmekten hoşlandığı oyuncakları çocukların açamayacağı, şeffaf kutular içerisine koyabilir ve bu kutuları çocukların görebileceği ancak ulaşamayacağı konumlara yerleştirebilirsiniz. Çocuğun bu kutuyu açma girişimini gözlemlediğiniz anda “Ne yapmak istiyorsun?”, “Ne istiyorsun?” gibi bir soru sorabilirsiniz. Uygun ifadeler kullanarak tepkide bulunan bir çocuğun nesneye erişimi sağlanır. Ancak tepkide bulunmayan ya da sözel ipucuna ihtiyaç duyan bir çocuk için uygun sözel ipuçlarının kullanılması gerekmektedir. Örneğin; “Söyle: Lego.” ya da “Söyle: Legolarla oynamak istiyorum.” gibi. Çocuk kendisine verilen yönergeyi yerine getirdiğinde elde etmeye çalıştığı nesneye erişimine izin verilir.

Çocuğun yemekten hoşlandığı yiyecekleri kapalı kavanozlara koyabilir ve bu kavanozları yüksek, erişemeyeceği yerlere yerleştirebilirsiniz. Çocuk kavanoz içerisinde bulunan atıştırma malzemeleri almak için uzanma girişiminde bulunduğu anda bu fırsat değerlendirilerek hemen bir fırsat öğretimi gerçekleştirilebilir.

Otizimli bir çocuğun oyun parkında salıncakta sallandığını varsayarsak çocuktan önce bir salıncağa oturabilir ve çocuğun kalkmanızı için bir iletişim girişimi başlatmasını bekleyebilirsiniz. Tek kelime düzeyinde konuşabileceğini düşündüğümüz bir çocuk ise “ Söyle: Kalk.” ya da “ Söyle: Kalkar mısın?” gibi bir üst düzey iletişim girişimi talep edilir. Çocuk söylediğinde salıncağa binmesine izin verilir.

KAYNAKÇA

- <https://www.tohumotizmportali.org/kaynaklar/infografikler/firsat-ogretimi/>

ÖZEL EĞİTİMDE OYUN TEMELLİ ÖĞRENME

Münir ASLAN,ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ

Özel eğitim alan öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun öğretim yöntemler geliştirmek, onların öğrenme süreçlerine aktif katılımını sağlamak açısından büyük önem taşır. Bu bağlamda oyun temelli öğrenme, çocukların gelişimsel düzeylerine uygun, motive edici ve etikleşimli bir öğrenme ortamı sunarak özel eğitimde etkili bir yöntem olarak öne çıkmaktadır.

🧩Oyun Temelli Öğrenme Nedir?

Oyun temelli öğrenme, çocukların oyun yoluyla yeni kavramları, beceriler ve sosyal kuralları öğrendiği bir öğretim yaklaşımıdır. Öğrenme süreci, çocuğun doğal oyun oynama eğilimine dayalı olarak yapılandırılır. Bu yöntemle çocuk:

- Duyusal ve motor becerileri geliştirir,
- Dil ve iletişim beceriler kazanır,
- Sosyal kuralları deneyimleyerek öğrenir,
- Problem çözme ve karar verme becerilerin geliştirir.

🏠Özel Eğitimde Oyun Temelli Öğrenmenin Önemi

Özel gereksinimli öğrenciler için oyun, hem terapötik hem de öğretici bir araçtır. Oyun temelli öğrenmenin özel eğitimdeki bazı yararları şunlardır:

- Motivasyonu Artırır
- İletişim Güçlendirir
- Duygusal Gelişim Destekler
- Bireysel Farklılıklara Uyum Sağlar

Uygulama Örnekleri

1. Rol Yapma Oyunları: Sosyal becerilerin öğretiminde kullanılır. Örneğin “marketçilik” oynayarak sıra bekleme, konuşma başlatma, para alışverişi gibi beceriler kazandırılabilir.
2. Duyusal Oyunlar: Duyu bütünleme sorunları olan öğrenciler için farklı dokular, renkler ve seslerle oluşturulan oyunlar etkili olur.
3. Yap-Boz ve Blok Oyunları: İnce motor becerilerini geliştirmek ve problem çözme yeteneklerin desteklemek için kullanılabilir.
4. Taklit Oyunları: Erken yaşta konuşma ve dil gelişimini desteklemek için hayvan seslerin çıkarma, nesneyle etkileşim gib etkinlikleri yapılabilir.

Eğitimciler ve Aileler İçin Öneriler

- Oyunları çocuğun gelişim düzeyine göre yapılandırın.
- Serbest oyuna da zaman tanıyın, yönlendirilmiş etkinliklerle denge kurun.
- Başarı ve çabayı pekiştiren ger bildirimler verin.
- Oyun ortamını güvenli ve teşvik edici hale getirin.
- Aileler sürece dâhil edin, evde oynanabilecek basit etkinlikler önerin.

Sonuç

Oyun, özel eğitimde yalnızca eğlenmek için değil; öğrenmek, iletişim kurmak ve gelişmek için güçlü bir araçtır. Eğitimciler ve aileler, oyun temelli öğrenme yaklaşımlarını bilinçli bir şekilde kullanarak özel gereksinimli çocukların hayatında büyük farklar yaratabilirler

“Oyun, çocuğun dil; oyuncaklar ise kelimelerdir.” - Garry Landreth

KAYNAKÇA

<https://www.ozeldonusum-anaokulu.com/oyun-temelli-ogrenme-yaklasimi/>

<https://redu.com.tr/ozel-egtmde-oyun-temell-ogretme>

<https://dergpark.org.tr/tr/download/artcle-fle/3328248>

Wikipedia

“Farkındalıkla Kalın!”

İdil Rehberlik Ve Araştırma Merkezi

Telefon: 04865513323

E-Posta: idilramm@gmail.com

<https://idilram.meb.k12.tr/>

Adres: YENİ MAH. 131 SK. NO 1 İDİL / ŞIRNAK